

Današnji dan nam je *hymnus* oin, u kateroj pesnik prikazuje čustvenja, občujena po premišljanju nadželočevanjskiga, po želji za nevidljivim.

Za *hymnus* derži: Pod lipo; Domolud duha; Oda Bog. U ilirskimi Bog u veličanstvu svome; *godravr* Serbiji i. t. d.

1) Kakor *hymnus* nije kaj drugiga ko oda pobožna, tako bil je *ellegično* oda peta na čast boga Baka; u letih pesmah bili so pesniki, kar se tiče spodobu u menjanju napuva (vise) in u načinu glasa, tako slobodni, ko razuzdane bakantice v svojih divjih igrach in plesih.

Sadaj naravno takih pesni ne imamo; sadajni tedaj imenujejo s tim imenom pesni ko oda visoko nadahnjene, katere se ne deržo samo čue in posebne zvučajne spodobu ali versu.

a) *Elegija* — gerčki u staroslavni čas žalostna, potler vsaka u šesto in petomerič zložena pesem — po naši besedi *žalostnica*, je pesem, katere žalostne pesnika čustvenja kazuje; leta žalost izvira pesniku iz prispodahjanja večse, veselo preteklosti, in žalostne sadajnosti. Leta žalostna sadajnost more biti tudi predmet za odo; alj oda njo dregati popuva, oda naz zdigne nad tesnobe in reve letiga sveta, u žalostnici pak nas nadvlada leta žalost, in tako, da kdor pesem čuje ali bere, občuti leto tesnobe in reve; taka oda je prilična gorski reki, ki se valja brez oglada na breg ali obale čez sterne skalovje, katero s časom omeči in radere; žalostnica pak reki u ravnini, ki se valja tilo in mirno med beregoma.

Ravno tako pak je tudi spodobu zvučajna mirnija in prosta; stari Gerki in Rimljani so imeli elegičke stihe t. j. šestomer zjedine s petomerice; sadajni pesniki rabe najraj triheje veči tedaj jambe.

K žalostnici gre tudi *heroide*, u kateroj pesnik žalostnih svojih misli ne kaže iz samiga sebe, ampak nam kaže gdekako osobo, ki svoje žalostne čustvenja u serce drugo osobe izliva; tedaj bi njo lahko pristoval *elstas* ali pisana. Najglasovitije so heroide Gvidove, in razan dvoh takih po Lucije u ilirski prevedenih neimamo Jugoslavjani ni čue.

e) *Poperka Anakreonotika* — po Anakreonu, pesniku starogerčkim tako imenovana — popuva veselja tega življenja; *današnji dan* se imenuje pesem *posvetna* ali *svetna*, in ona in pobožna skupaj izaste izo *popuče*, ker sta sadaj samo luti dve versu prav za prav zloženi za petje.

Poperka je tegaj pesna prav za prav namenjena ali vsaj tako zložena, da se za petje člo vije, naj si ho kar se zvučajno spodobu ali pak stopanja ideah tiče. Predmet njoj je lahko vsj, kar gre u obseg pozivaj alj se razloči od vseh drugih, ker stopa bi rekli u mirno nogo čez poljane evetne nam u tui življenja, in gleda mirno veseločevje se lica letiga letiga sveta; in tudi takrat, kadar vadišna oko do višav božjih, pesnika ne igra serce od oniga vadiševanja, s katerim se vsajga *hymnus*, ampak nam

kaže po namem in mirno veseločevnost božjo, ali pak čast gdekakšega kristjanskiga predmeta.

Po takim se razdeli udaj *popuče*, ko že smo gori videli, u dve strani: a) u *Popuče pobožna*, b) u *svetna* ali *posvetna*.

a) *Popuče pobožna* ima isti namen, ki ga ima *hymnus*, samo da nije tega veseločevniga ampak mirniga duha, za da se lahko poje po cerkvah; ona nam tedaj kaže čustvenja zbudjena u nas po mirnem razgledavanju razmer in zavese med nadželočevanjskim ali nebesnim in med želočevanjskim.

Pri nas Jugoslavjani je malo takih pesem, ker so razmere cerkvene letoma pesničtvu malo prilicne, ampak še lo protivno.

b) Kar je *popuče svetna*, lahko viditi iz malo preje rečeniga. Takaj tedaj grejo veči del napitaj, in davorije, ako niso odu; pesne svatovne, pesne od ženjkah i. t. d.

Nalo da ni vse pevatejne ali liricke narodne naše pesmi so svetne, in u slovenskih tudi mnoge pobožne *popuče*; pesnika prostiga posvetne skerbi in težave vijejo k zemlji, tedaj se ne vadišne nigdar u one višave čustvenja, iz katerih izvirašo zvišene pesničtvu verse ko p. *hymnus* ali oda.

Slovenske soia.

Njia namemba.

(Konec.)

Če si hočemo dobrih slovenskih soia napraviti, in tako našim narodu k pozvidji na pravo stopnjo verie izobezženosti pripomnigati, je najpoprej treba, v njih take slične predmete vpeljati ino vsamoviti, kateri človeški um zbuditi, glave otroške razposiliti, pa tudi njia serca k serčju pobožnosti ogreti zamorejo. Naj nam v tom znanje želočevke narave vodi, zato gledaj, kakšna pot nam ona kaže!

Po nekih tednih in mesicah, ko je četo rojeno, se jame ozirati, v svitlu in sličice reči svoje oči obratiti, jame razločiti glas svoje matere, jame gledati, poslušati, pokloniti in tud vohati — to je razloči po matere svoje počutke. Od vsega, kar človek vidi, sliši, odoha, pokuša ali občuti, se v njegovim spominu podoha naredi, izgleda, izmnozava ino kadraoziti mu ta reč spe, na gorulke prišle, jo svotna, ve, da jo je že čutil, in ji da ime, po katerim jo kliče, konar se na pogled. Veste, kak ljubeznivo se četo matere izo vsim atere pozna — katera podoha v sebi nosi, posnaja — in kak doboho neznaniga gleda kakor de bi vohati po njenih iskrah, in se spominjala, ali ga je že kdaj vidila, ali ne. Gledati, slišati, svoje pokuške prav razloči, da ho po tud vsako reč prav spoznati, in od drugih razločiti može, to je, kar otroci v prvih šest letih svojga življenja naj rajše učiti, ino se učiti od boga petlje lina.

Imati si v tem slučaju niso dovoljati stari in doba njia slovenski rimski potuče u potučepečivost, in ne poznajo prviga razdaja pa jia voliti; zato domar, ja na katera ne vejo nobene stvari dobo od druge raz-

lečiti, ne znajo svojih misel razodeli, ne znajo se prav govoriti; ino vander je prva, kar se je v šoli od njih terjalo, da bi se učili brati.

Tudi hiti, da se bo drugi krti permerilo, od neprilnosti ino skodljivosti takiga ravnanja kaj govoriti; zdaj nam bodi dosti premišliti, da nasreje naše oči vjane biti velika reči, ino njih podobno razločevati, poprej ko hojo iste drvine in mišične mozičke, ki jim čerke pravijo, lahko mogli razločiti. Proj do homo tednj v šolah branje, to je čerke hit učiti začeli, učimo naše otročice misliti in govoriti ne le to, kar so od nas slišali — nepravdekana, nam spet povedati in za nami govoriti, temuč navadimo jih v rečih, med kterimi živijo, in od kterih njim ino govemo, čete, zvanjaje in sotrajne lastnosti, pervine, iz kterih so storjene, prid, kterianu sledijo i. t. d. no lastni pazeti najiti; in ni jih homo, če smo se le pol leta tako s njimi pogovarjali, pazivosti tak prevadili, da ne bodo v šratkin lahko brati naučili, da bodo potlej, kar berejo razumeli, da bodo radi in v veseljam brali. Tak nauk, kteri nar lozej ino nar gotovši k pravim spoznanju vsih božjih stvari, med kterimi živimo, ktere vsak dan rabimo, in vander ne poznamo, pelati more, je dozdaj v naših šolah čisto zanemarjen bil. Na njega se ima vsak drugi nauk upirati, pa njemu se pelajo učenci k naravoslovju ino zemljeznanstvu, na njega se naseni ukumnije knačtovanja, iz njega izvira ljeposlovstva, na njega se lahko prveže učenje kakovskega kodi ptajiga jezika, ino keršanska vera najde v njemu terica in nepremekljiv temelj.

Temu nauku — *učitaranja* bi ga imenovati — se mora še pa *pisanci* pridružiti. Ni dovolj, da znamo misliti in govoriti, moramo vsaki naše misli tudi za oči zaznamovati. To se zgodi pisaje. Besedni *pisati* *pisanje* v stvarni slovenskim ino tud še zanj je kuzarčina velike več pomeni, kakor čerke delati. Prve čerke ali stavke so navadno iz pisani, in prej ko so ljudje znali pisati, to je čerke delati, so znali pisati, to je počete zaznamovati, risati ino tiskati.

Ino to ima biti drugi predmet našim šolam. Ima ino se kmito s miha poprej imenovanim začeti. Iz koronice tega drevena znanstva ino kakor iz pervine lepo, ino vsakih stavka, ki bodo kaj veljati in ovetu, so poročne znamensti, te so: lenopis, risanje, kibarizaje, zidavstvo, zidarstvo, zemlje- in trgovinarstvo, masinodarstvo, in dr.

Kotični so zardie poslušaje, drugi so pisati ino stvarni, da hočemo tak visoke znanosti in umnosti že v otroci začeti, pa le tisti, kteri ni nikaj naučili, da vsa človeška znanja more na tercia, dolga vložena temelja se postaviti, se zabava, da bi se ne godilo, in v prid ne razsala, ino da naše življenje je tak kratko, da se mora dozdajna naša mlada reči le za poznajenje učiti, ino učiti, ino živostnost ino umnost. Če se hodi k posaditi šolskiga uča tako razdeliti, ino tako zvezati, da se na od njih vsaka leto, od perviga dne, ki otrok v šolo stopi,

inter da tega, ki je zapeti, toliko učila, ino pa razvije svojja telesnih in dušnih moči, razumei, braniti in rabiti znanje, tak se to tudi vse, kar se je učila, in šole v življenje vzelo, ino naši nasledniki se ne bodo le za očine skušaje ino za spričovavne pisane traditi, kakor se je nam godilo.

Kako bi pa se to imelo storiti, ali od našinstva, no kterem samia učitelj saj v značestih šolah bodo kos početelji komu dozdaj, se homo že bo Bog hotel, pa v drugu ino pogovarjali.

G. H. — 2.
(Slav. Rečabojk.)

Serežani

(Dalje sledi.)

Preobširno bi bilo, tukaj vse razčeti, kako je bna Jolanda serežena leto s svojo družino Serežano na Ogerško in posejajo na Dunaj peljal. Čereti se hočemo tednj na Serežano sploh, kako so vsitanovljeni, čimrnamani in ker je sicer še od njih posadnja voditi vredno.

Važnost serežanske službe terja naše, kteri imajo posebne vlastnosti in odgovornosti. Voliti se morajo tednj s previdnostjo in umom.

Serežani sme samo s privoljenjem njegoviga gazdina (lišniga stvarnika) izvoljeni biti. Poglavita potrebnost je, da je iz premožne hiše in učenostneživiga življenja. Voliti se ne sme iz roda, ki imata turška vsake ali pa židta. Ne je kdo izvoljen, ne more v službo vzeti biti, preden nima vsajga zapovedaniga oroja. Stevila Serežanov se navadno vsako leto a popisovanje domostaja že je pa sila, tudi med letom, konce našiga Travnja.

Povejški Serežanov ima dolžnost, kakor na to gledati, da vsi svoje dolžnosti natančno spojujejo, tudi skrbeti, da svoje ljudi dobro pozna. Prepovedano no je čereti, svoje ljudi v druge službe vlijevati ali pa kooje konjikov za potroge ali ostrojem in zbiravnikom prepustiti. Narodno no je, s Serežani lepo ravnati; jim pa v služboje in pohvale in poplačila in povračila je pripovedati. On mora svoja ljudem v njih reševanju učiti biti, ktere v njih službo seraja. Na nastojati se no smejo Serežani nikoli vpotrobovati, ker jim je prepovedano, se s turškimi podložniki znanj kaseljev pogovarjati.

Imamo Serežanov je, da stvarniti vojaski koronci v imenovanih naših gradščinskih regimantih opravljaje. Koronci pa je, da se kooja iz turških v cesarske dolžne no znanje, da roparji iz Turčije, učiti delati ne upadajo, da turčinstva in konarantiga vladinstva in nepopuščeniga preseljavanja cesarskih podložnik v olem imajo.

Imamo inoje Serežani v pomembni vladni koronci obhajati, tolovaje in moze inoje vojacke vladnike prijaviti in dozdajnja izvedevati, ako je v znanjem pa Turčije, in najbolje za upade, vohaje in konarantinstvo nasledovati. Niče pa tud ni no je tolovaji, nevarni in važni poklic ino poglavitni, kakor so Serežani, ker koronci učijo

poznajo, kakor so tudi z vnanjnostjo turisti in cesarskih prebivavcev znani, ker so jih kakor dobrih strelcev vse bolj, ker so pogumni, kakor tudi sviti in zarobljeni.

Zvnanj sicerše imajo Serežani dolžnost, kadar hrep vstane, kój pri roki biti, da drugje voljakom pot kažejo in se na strano razkropijo. (Konec sledi.) (Pr. Slov.)

Česka dežela.

Zvedili smo za gotovo, pišejo Nar. Nov., če ministerstvo učeništva nemisi, nekteri jezik na občini naučni jezik (Vortragsprache) v Avstriji ustanoviti, ampak de bo vsakim avstrijskim narodu na prosto voljo prepuščilo, se materiniga jezika poslužiti kot sredstva poučevanja. Tudi Čehi bodo ne le v narodnih učivencih, ampak tudi v českih gimnazijah t. j. takih, ki so v kraju več českih prebivavcov, česki jezik kot naučni jezik vpeljati zamogli, in nemški jezik kot drugi deželni jezik toliko učili, kakor bo potrebna, da se ga vsak popolnoma nauči. Ako pa postane česki jezik naučni jezik, v katerim se bodo mladost vedno vadila, je naravno in nerrv, če bo dosti, ako se gramatika česka kot poseben predmet le dve ali tri ure v tedni učil.

„Pravko Noviny“ podajo sledeče poglavite vodila tega gimnazialniga obrisa ali plana, kteriga je g. prof. Jungman izdelal: „Namen gimnazijev ali latinskih šol ima biti, — de so poučebna naprava višji splošne učilne (našvete) za vse stanove; to je gimnazij nemajo biti samo šole, ktere grede pred fakultatni študij, pred tako izmenovanimi učilnimi študij, oni morajo tudi in posebno biti tako poučebne naprave, kjer se s primerjenim buđenjem, podpiranjem in osmišljanjem vsak danjih moči ravno tako kakor s dovoljnimi zakladom koristnih vednost vsem stanovam podaje višji humanitno in realno izobraževanje, kjer se todej tudi učenci ravno tako pripravljajo za višji učene šole, kakor tudi za višji stopnju in delavnost v občinski in družbinski življenja.

Na poulogi teh tu izmenovanih vodil bi ostal — pravi g. prof. Jungman — vsak popoln gimnazij iz treh oddelkov to je: iz realniga in licealniga gimnazija in iz liceja:

Realni gimnazij je tak oddelk, kjer se kakor na nižnji stopnji gimnazialniga učnega začenja predmeti narveč realni, čenoma pa se sega tudi do bolj in bolj humanitnih predmetov. K čisto realnim predmetom spadajo tu znanstva od narave in tehnolojga. Učilo bi se na tem oddelku do leta.

Licealni gimnazij je poslednja stopnja gimnazialniga učnega, ki ima večidel čisto humanitne predmete. Sem gre filozofija in klasiska literatura stariga in noviga velike humanitno — realnim predmetom se štije matematika, zgodovina z posebnimi vednostmi in učenje jezikov. Na tem oddelku bi se učilo 2 leti.

Liceal je poslednji in najvišji stopnja gimnazija, kot naprave višji občne ali splošne omike.

Njegov namen je, da bi se v obah poprejšnih začetno realno-humanitno izobraževanje doguato in učenci pripravili storiti bodi si za višji šole (fakultete) bodi si za tehniške šole ali pa za višji pekile v življenju sploh. Jo tudi na dve leti razdeljen. (Slov.)

Prvi namizbankovski vojbe zgine!

Kdorkoli ljudstvo vezvoljno podučiti želi, mora taisto vunderje vselej naroprot v letu, v čimur je izobraževanje naropotrebnost, — naropljivo izobraževati študij. Meni se vidi, de je v vsadanjih času sosebno prostim ljudem v tem, kar bankovce zadene, podk naropotrebnost, ker se neizobraženo ljudstvo sploh izgubo boji, in tudi resno je zvijačah mnogoverstnih vohernikov lid. moogo izgubo ali škodo terpi. Toraj hočem nekaj od voljavnosti ali vrednosti bankovcov Slovincem prav po domače povedati, česar de gotovo dosihmal, saj ne prav vedili niso.

Več ko 30 let so bankovci od roke do roke šli. Nekteri so jih rajsi imeli, kakor težke sreberne denarje, in porelikama je kome v glavo prišlo, pomisliti, zakaj de bankovci ravno toliko voljajo, kolikor je na njih nastisnjeno? Malokdo je pomislil ali vedil, zakaj de za petgoldimarsk bankove 15 avstrijsetir dobi? —

Ali sadaj, ko so dvajsetico skoraj čisto izmed ljudstva zginele, marsikdo vpraša, zakaj de bankovci manj voljajo, in kdo je tega kriv? — Kdor to spoznati hoče, mora vediti, kaj de je narodna banka in kaj de so naši bankovci?

Marsikdo se še spomni, kako de je bilo v francoski vojski obrnitsva znamenje — kako de je bila kuzetija slaba in nevarna? Zakaj srebra ali zlata ni bilo nikdar vzmisti deželah na sejnih višjih papirja je bilo dovolj, pa že skoraj nobene vrednosti ni imel, in ker so je vrednost papirja skoraj vsaki čim sprememila, de zadnjic skoraj ničče papirja vzeti ni hotel.

De bi se toj zadlogi v čem vtilo, de bi se namreč srebra in zlata in papirja zdelo, kakor tudi in škrinj domšči bankovcov de bilo in vmed ljudstvo sprevilo, so čez Francie l. v letu 1816 zavestijevanje narodne banko — to je kome, čisto reči, kuzetija tovarniže nastisnjeli, da so bankovce izdelajti, ki nado vedno terja vrednosti imeli, kolikorina je na njih nastisnjeno. (Pr. Slov.)

UČENO

kter zna brati, je poseben v razpisnem prvotjaku srebra, in na delove spriče v razpisnem mašu in nakazanja, se precej volno v ob. pri J. N. Jeretinu, književni nakazanja v Obz.